

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
геології, географії, рекреації і
туризму

(вказати назву структурного підрозділу)

Вілена ПЕРЕСАДЬКО

(вказати П.І.Б керівника)

“ 29 ” серпня

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КРАЄЗНАВСТВО І РЕГІОНАЛЬНИЙ ТУРИЗМ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 10 Природничі науки _____

(шифр і назва)

спеціальність _____ 106 Географія _____

(шифр і назва)

освітня програма _____ «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів» _____

(шифр і назва)

спеціалізація _____ _____

(шифр і назва)

вид дисципліни _____ за вибором _____

(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ геології, географії, рекреації і туризму _____

2024 / 2025 навчальний рік

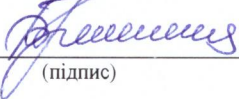
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доцент кафедри фізичної географії та картографії к. пед. н. Борисенко К. Б.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис) (Анатолій БАЙНАЗАРОВ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм:

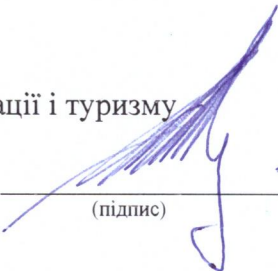
Гарант ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

(підпис) (Світлана РЕШЕТЧЕНКО)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «26» серпня 2024 року № 7

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Краєзнавство і регіональний розвиток» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого бакалаврського рівня вищої освіти

спеціальності (напряму) 106 Географія

освітньо-професійна програма «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні у студентів фахового розуміння геопросторових особливостей формування і просування на національний ринок місцевого туристичного продукту, а також сутнісних рис туристичної спеціалізації теренів України на ринку рекреаційних послуг. На підставі опанування ключових тем дисципліни у студентів мають сформуватися базові рівні знань щодо характерних рис територіальної організації та спеціалізації туристичної сфери регіонів України. Пропонована структура передбачає систематизований виклад історичних, природничо- й суспільно-географічних, культурологічних та господарсько-організаційних засад вивчення краєзнавства і регіонального туризму як спеціалізованої дисципліни, розгляд її теоретико-методологічного арсеналу та базового рівня знань конструктивно-прикладного спрямування.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: ознайомлення й оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками з організації та проведення різних видів туристсько-краєзнавчої роботи, засвоєння основних понять, класифікацій й методик організації туристсько-краєзнавчої діяльності залежно від потреб споживачів туристичних послуг; розгляд історії розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності, визначення та аналіз загальних та регіональних особливостей просторової диференціації туристсько-рекреаційних ресурсів в межах географічних об'єктів регіонального рівня з метою набуття фахової підготовки. Крім того, зазначена дисципліна сприяє вихованню свідомого громадянина України, повагу до історичного минулого свого народу і толерантне ставлення до культурних і національних здобутків інших народів, бережливе ставлення до навколишнього середовища

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни Краєзнавство і регіональний туризм	
обов'язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	
Семестр	
7-й	
Лекції	
20 год.	
Практичні, семінарські заняття	
30 год.	
Самостійна робота	
40 год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів».

Сформовані компетентності: здатність формулювати основні поняття та положення курсу; спроможність знаходити, використовувати і аналізувати статистичну та картографічну а також Інтернет інформацію по основних темах курсу; здатність використовувати галузеві законодавчі акти у навчальній, науковій та практичній діяльності; здатність використовувати краєзнавчі ресурси краю для організації та здійснення туристично-рекреаційної діяльності; спроможність аналізувати теоретичні основи краєзнавства; здатність організовувати роботу туристичного гуртка та туристичні подорожі; здатність організовувати роботу краєзнавчого музею; здатність розробляти географо-туристичні маршрути; спроможність розробляти екскурсії з географічних дисциплін.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях ЗК 14. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів.

ФК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію та аналіз даних про стан територіальних систем за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах.

ФК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

ФК 14. Розуміння основних географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, розуміти стратегію розвитку територій.

ФК 15. Здатність до системного географічного мислення при вивченні природи Землі, стану довкілля окремих регіонів та України.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер ПРН 8.

- Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні ПРН 10.

- Використовувати знання про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур ПРН 12.

- Застосовувати методи і прийоми аналізу генезису, еволюції і тенденцій розвитку об'єктів та явищ навколишнього середовища ПРН 13.

- Визначати зміни характеристик природного середовища під впливом господарської діяльності. ПРН 14.

- Використовувати географічні основи раціонального природокористування та охорони природи, визначати види та структуру перетворених природних територіальних комплексів. ПРН 15.

- Застосовувати методи географічних досліджень природних та суспільних об'єктів і процесів. ПРН 16.

Знати: - основні віхи історії краєзнавчого руху в Україні; - місце і роль географічного краєзнавства в системі наук; - форми організації та методи реалізації краєзнавчої роботи; - основні краєзнавчі ресурси краю; - теоретичні засади краєзнавства і принципи їх використання.

Вміти: - організувати, збирати і аналізувати необхідну інформацію по темі досліджень; - обробляти результати досліджень; - співставляти результати експерименту з теоретичними передумовами; - сформулювати висновки, скласти звіти, доповіді, статті; - використовувати краєзнавчі ресурси краю для організації та здійснення туристично-рекреаційної діяльності; - аналізувати теоретичні основи краєзнавства; - організувати роботу туристичного гуртка та туристичні подорожі; - організувати роботу краєзнавчого музею; - розробляти географо-туристичні маршрути; - розробляти екскурсії з географічних дисциплін.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Наукові засади географічного краєзнавства

Тема 1. Об'єкт, предмет, науково методичні основи краєзнавства і регіонального туризму. Об'єкт, предмет, науково-методичні основи туристичного краєзнавства. Зв'язки туристичного краєзнавства з іншими науками. Завдання туристичного краєзнавства на сучасному етапі. Зміст географічного краєзнавства. Структура географічного краєзнавства. Основні джерела і методи дослідження. Зв'язки географічного краєзнавства з іншими науками. Функції краєзнавства і регіонального туризму. Завдання географічного краєзнавства на сучасному етапі.

Тема 2. Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні. Родовід українського краєзнавства. Перший етап. Фундатори національного краєзнавства. Другий етап початку (зародження) наукового краєзнавства. Третій етап становлення українського краєзнавства.

Тема 3. Навчальні краєзнавчі екскурсії, спостереження і практичні роботи. Зміст навчальних екскурсій. Функції і класифікація краєзнавчих екскурсій. Тематика екскурсій. Методика організації екскурсій. Спостереження. Практичні роботи. Аналіз орієнтовних навчальних програм туристсько-краєзнавчих об'єднань.

Тема 4. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності. Роль музеїв у розвитку суспільства. Класифікація музеїв України. Визначні музеї України. Краєзнавчі музеї, організація та діяльність. Основні принципи організації та діяльності музею. Комплектування фондів. Фондова робота.

Тема 5. Туристсько-краєзнавча робота, організація та діяльність. Краєзнавча робота. Туристично-краєзнавчі гуртки позашкільних закладів. Туристично-краєзнавчі об'єднання учнівської молоді. Форми пошукової діяльності учнів у позашкільних закладах.

Розділ 2. Регіональний туризм.

Тема 6. Напрями вивчення природи свого краю. Вивчення складових частин географо-краєзнавчої характеристики. Географічне положення. Природні умови і ресурси. Рельєф, геологія й корисні копалини. Клімат і внутрішні води. Ґрунти, рослинність і тваринний світ. Ландшафти. Еколого-географічні проблеми. Напрями вивчення суспільно-історичних особливостей свого краю. Вивчення історико-географічних особливостей формування території. Вивчення особливостей формування розселення населення та його національного складу. Вивчення мистецтва і культури. Вивчення географо-краєзнавчих особливостей та основних етапів розвитку господарства.

Тема 7. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси та курортні зони України. Наукова сутність та суспільне значення краєзнавчо-туристичних та курортних ресурсів. Потенціал природних краєзнавчо-туристичних та курортних ресурсів України. Доступність потенційної

курортної території для різних груп споживачів. Оцінка можливостей формування туристичних потоків з різних регіонів

Тема 8. Фортеці, замки і монастирі як краєзнавчо-туристичні об'єкти. Стан краєзнавчої вивченості замків і фортець України. Класифікація оборонних споруд. Законодавство України про охорону культурної спадщини. Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного зодчества України. Використання замків і фортець у туризмі.

Тема 9. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси Східного соціально-економічного району України. Фізико-географічна характеристика. Клімат, поверхневі та підземні води. Рослинність та тваринний світ. Природно-територіальні комплекси.

Тема 10. Суспільно-історичні краєзнавчо-туристичні ресурси Східного соціально-економічного району України. Історико-географічні особливості формування території, мистецтва і культури. Особливості формування розселення населення та його національного складу. Географо-краєзнавчі особливості та основні етапи розвитку господарства.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Розділ 1. Наукові засади географічного краєзнавства												
Тема 1. Об'єкт, предмет, науково методичні основи туристичного краєзнавства.	6	2				4	10	2				8
Тема 2. Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні	6	2				4	10					10
Тема 3. Навчальні краєзнавчі екскурсії, спостереження і практичні роботи	10	2	4			4	12		2			10
Тема 4. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності.	6	2				4	10					10
Тема 5. Туристсько-краєзнавча робота, організація та діяльність	12	2	6			4	14	2				12
Всього за розділом 1.	40	10	10			20	56	4	2			50
Розділ 2. Регіональний туризм												
Тема 6. Напрями вивчення природи свого краю	10	2	4			4	14	2	2			10
Тема 7. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси та курортні зони України.	18	2	12			4	12					12

Тема 8. Фортеці, замки і монастирі як краєзнавчо-туристичні об'єкти.	6	2				4	12					12
Тема 9. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси Східного соціально-економічного району України	10	2	4			4	14		2			12
Тема 10. Суспільно-історичні краєзнавчо-туристичні ресурси Східного соціально-економічного району України.	6	2				4	12					12
Всього за розділом 2.	50	10	20			20	64	2	4			58
Усього годин	90	20	30			40	90	6	6			108

4. Теми практичних, занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розробка тематичної екскурсії	4
2	Організація туристично-краєзнавчого походу	6
3	Проведення краєзнавчого природного дослідження	4
4	Оцінка краєзнавчо-туристичного потенціалу території: аналіз природних, природно-антропогенних ресурсів	6
5	Практична доступність потенційної курортної території для різних груп споживачів: оцінка можливостей формування туристичних потоків з різних регіонів	6
6	Оцінка туристичного потенціалу природних об'єктів регіону	4
Разом		30

Практичні роботи виконуються за індивідуальними завданнями для кожного студента. Індивідуальні варіанти обираються студентами відповідно до території, з ресурсами якої вони доволі знайомі. Серед територій – адміністративні райони, адміністративні області, країни.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи <i>Самостійно ознайомитися з частиною матеріалу за темами:</i>	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Дослідити туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади	4	8
2	Проаналізувати етапи становлення краєзнавства в Україні; ознайомитися із фундаторами українського краєзнавства;	4	10
3	Визначити та проаналізувати педагогічну цінність навчальних	4	10

	краєзнавчих екскурсій, спостережень і практичних робіт		
4	Дослідити роль музеїв у розвитку суспільства	4	10
5	Оцінити роль туристсько-краєзнавча робота, як джерела національної ідентичності	4	12
6	Проаналізувати форми роботи з вивчення рідного краю	4	10
7	Дослідити природні краєзнавчо-туристичні ресурси та курортні зони Півдня України (Одеса, Миколаїв, Херсон)	4	12
8	Дослідити історико-культурне значення фортець Заходу України у розвитку туризму; роль монастирів у формуванні паломницьких маршрутів України; оцінити туристичний потенціал замків Львівщини.	4	12
9	Проаналізувати туристичну привабливість національних парків і заповідників Харківської області; оцінити роль ландшафтних особливостей Донецького кряжа у розвитку активного туризму (піші та велосипедні маршрути); дослідити вплив Солоних озер Слов'янська на розвиток оздоровчого туризму в регіоні.	4	12
10	Дослідити історико-культурні пам'ятки Харкова як центр розвитку туризму; вивчити меморіальні комплекси Донецької області як елементів туристичної інфраструктури; вивчити соціально-історичну спадщину Луганщини у формуванні культурних маршрутів.	4	12
	Разом	40	108

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені програмою.

7. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький, дискусійний.

Лекції на час воєнного стану в Україні проводяться дистанційно у форматі відеоконференції платформи ZOOM. Студентам надаються запитання для самоперевірки та самоконтролю. Практичні заняття проходять в дистанційній формі. Всі матеріали і навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office 365 на сайті кафедри фізичної географії та картографії і в LMS Moodle. Консультації індивідуальні та групові відбуваються дистанційно синхронно та асинхронно (з використанням месенджерів Viber, Telegram, платформи ZOOM, LMS Moodle, електронної пошти тощо). Практичні роботи виконані відповідно до вимог, охайно оформлені, завантажують в LMS Moodle.

8. Методи контролю

Передбачені методи контролю: теоретичний захист практичних робіт, поточні проміжні (у тому числі і тестові) контролю теоретичного матеріалу (як за окремими темами, так і кожної лекції), участь в дискусіях під час лекційних та практичних занять, самоконтроль. Для проведення проміжного контролю і підсумкового контролю використовується LMS платформа Moodle – автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції з аудіо- і відео-фіксацією. Реєстрація (допуск до складання) учасників освітнього процесу, а також обмін підсумковими завданнями та відповідями на них здійснюється винятково з корпоративної електронної пошти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна із

забезпеченням академічної доброчесності. Студент допускається до підсумкового контролю за умови отримання за накопичувальною системою за всі види поточного контролю протягом семестру не менше 20 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль						Відвідування занять активність на заняттях	Контрольна робота	Разом	Залік	Сума
Практичні роботи (30 б)										
Пр1	Пр2	Пр3	Пр4	Пр5	Пр6	5 б.	25 б.	60 б.	40 б.	100 б.
5 б	5 б	5 б	5 б	5 б	5 б					

10. Критерії оцінювання

Поточний контроль за виконання практичних робіт

№ з/п	Назва теми	Всього балів	Оцінка (в балах)	Проведені розрахунки, аналіз	Графічне зображення	Захист
1	Розробка тематичної екскурсії	5	5	успішного виконання - 4,0	успішного виконання- 1,0	1,0
			4,3	незначні помилки в розрахунках - 3,5	незначні помилки- 0,8	0,9
			3,6	значні помилки в розрахунках- 3,0	значні помилки - 0,6	0,8
2	Організація туристично-краєзнавчого походу	5	5	успішного виконання - 4,0	успішного виконання- 1,0	1,0
			4,3	незначні помилки в розрахунках - 3,5	незначні помилки- 0,8	0,9
			3,6	значні помилки в розрахунках- 3,0	значні помилки - 0,6	0,8
3	Проведення краєзнавчого природного дослідження	5	5	успішного виконання - 4,0	успішного виконання- 1,0	1,0
			4,3	незначні помилки в розрахунках - 3,5	незначні помилки- 0,8	0,9

			3,6	значні помилки в розрахунках- 3,0	значні помилки - 0,6	0,8
4	Оцінка краєзнавчо-туристичного потенціалу території: аналіз природних, природно-антропогенних ресурсів	5	5	успішного виконання - 4,0	успішного виконання- 1,0	1.0
			4,3	незначні помилки в розрахунках - 3,5	незначні помилки- 0,8	0,9
			3,6	значні помилки в розрахунках- 3,0	значні помилки - 0,6	0,8
5	Практична доступність потенційної курортної території для різних груп споживачів: оцінка можливостей формування туристичних потоків з різних регіонів	5	5	успішного виконання - 4,0	успішного виконання- 1,0	1.0
			4,3	незначні помилки в розрахунках - 3,5	незначні помилки- 0,8	0,9
			3,6	значні помилки в розрахунках- 3,0	значні помилки - 0,6	0,8
6	Оцінка туристичного потенціалу природних об'єктів регіону	5	5	успішного виконання - 4,0	успішного виконання- 1,0	1.0
			4,3	незначні помилки в розрахунках - 3,5	незначні помилки- 0,8	0,9
			3,6	значні помилки в розрахунках- 3,0	значні помилки - 0,6	0,8

Максимум – 5 балів, мінімальна залікова сума – 1 бал. За неточності та відсутність коментарів бали знижуються

Поточний контроль за виконання контрольної роботи

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 25 балів:

тестові завдання – 6 балів; завдання на розкриття сутності понять – 1 бал; запитання, що передбачають розгорнуті відповіді – $3*1=3$ балів; завдання на встановлення відповідності (5 відповідностей) – 5 балів, запитання, що передбачають короткі відповіді – $4*1=4$, $3*2=6$.

До підсумкового семестрового контролю (заліку) допускаються студенти, які виконали всі види робіт, що передбачені навчальною програмою. Для допуску до складання

підсумкового контролю здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи. Виконання студентом усіх практичних робіт мінімум на 10 балів. Написання контрольної роботи мінімум на 10 балів.

Підсумковий семестровий контроль (залік)

Підсумкова (залікова) робота – 40 балів: тестові завдання – 16 балів; запитання, що передбачають розгорнуті відповіді – $5 \cdot 2 = 10$ балів; завдання на встановлення відповідності (4 відповідності) – $2 \cdot 4 = 8$ балів, запитання, що передбачають короткі відповіді – $2 \cdot 3 = 6$ балів.

Критерії оцінювання та кількість балів, що нараховується за кожне завдання поточного контролю або залікової роботи, представлені безпосередньо на аркушах/вкладках відповідей до кожного завдання. При оцінюванні відповідей на відкриті питання у завданнях контрольної та залікової робіт враховується їх повнота та правильність. Максимальний бал ставиться, якщо надана повна і правильна відповідь. За неточності, помилки та неповноту відповідей бали знижуються у пропорційному співвідношенні. Наприклад, якщо максимальна оцінка за певне завдання становить 4 бали і відповідь надана правильно й у повному обсязі (наведено 100% правильної інформації), то студент(ка) отримує за це завдання максимальний бал. Якщо відповідь на питання містить лише 50% правильної інформації – тоді 2 бали і т.д.

11. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для заліку
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

12. Рекомендована література

Основна література

1. Демідієнко О. Я., Іонова О. М., Кузнецова В. І. Основи краєзнавства. - К., 2001. с.321.
2. Жванко Л. М. Краєзнавство: Конспект лекцій /Авт.: Жванко Л. М.; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 163 с.
3. Костриця М. Ю. Українське географічне краєзнавство: історія, методологія, перспективи концептуального синтезу. / М. Ю. Костриця. – Житомир: Косенко, 2006. – 444 с.
4. Луначек В. Е., Багач С. В. Управління туристсько-краєзнавчою роботою у загальноосвітніх навчальних закладах: Навчально-методичний посібник до курсу «Новітні технології в управлінні освітою». – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 43с.
5. Обозний В.В. Краєзнавство.–К.:ТОВ “Міжнародна фінан. агенція”,1997. – 265 с.
6. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2003. - 352 с.
7. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство. Навчальний посібник. За редакцією проф. Заставного Ф.Д. - К.: Знання, 2006. - 575 с.

Допоміжна література

1. Барановський В. А. Екологічний атлас України. - К.: Географіка, 2000. - 40 с.

2. Географічна енциклопедія України : у 3 т. / редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. — К.:1989, 1990, 1993.
3. Геренчук К.І. Природа Волинської області / К.І. Геренчук / Львів: «Вища школа», 1975.- 147 с.
4. Геренчук К.І. Природа Рівненської області / К.І. Геренчук / Львів: «Вища школа», 1976.- 156 с.
5. Данилюк А. Традиційна архітектура регіонів України: Полісся: Монографія. - Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. - 147 с.
6. Енциклопедія українознавства / Гол. ред. проф. В. Кубійович. - Л.: НТШ, 1993. - Т. 2. - С. 583-589; Т. 3. - С.1189. 17.
8. Коротун І.М., Коротун Л.К. Географія Рівненської області. Навч. підручник: Рівне 1996, 380 с.
7. Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи: Наук, збірник. - К.: Академія, 2003. - 232 с.
8. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм. – К.: Вища школа, 1994. – 191с.
9. Круль В.П. Краєзнавство: історична географія: Конспект лекцій. - Чернівці: ЧДУ, 1999. - 107 с.
9. Мариняк Н., Мариняк Я. Сучасне географічне краєзнавство в Україні: суть і завдання / Праці НТШ. - Л., 2003. - Т. XL. - С. 332- 336.
10. Музеї України: Довідник / Міністерство культури і мистецтв України. - К.: Задруга, 1999. - 130 с.
11. Пам'ятки архітектури і містобудування України: Довід. Держреєстру національного культурного надбання / В. В. Вечерський, О. М. Годованюк, Є. В. Тиманович та ін.; за ред. А. П. Мардера, В. В. Вечерського. - К.: Техніка, 2000. - 664 с.
12. Тімець О. Значення краєзнавства на різних етапах розвитку суспільства // Рідна школа. - 2002. - Серпень-вересень. - С 57-58. 18. Шишченко П. Сутність географічного краєзнавства // Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2000. - № 42. - С. 1-2.
13. Закон України «Про музеї і музейну справу» від 29.06.1995 р. №249/95.
14. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8.06.2000 р.
15. Borysenko K. B., Dovzhenko P. S. The use of geographic information systems in combination with mobile applications for the needs of collecting tourism. Modern Problems of Earth Sciences : Proceedings International Conference of Young Scientists, Tbilisi, Georgia, November 21-22, 2022, 122-124.
16. Dovzhenko P., Borysenko K. (2024) ECOLOGICAL SIDE OF CHOOSING TERRITORY FOR COLLECTING TOURISM IN UKRAINE Ecology is a priority: coll. theses of the All-Ukrainian English-speaking student conference (March 15, 2024, Kharkiv, Ukraine), [Electronic resource]. Kharkiv: V. N. Karazin National University, P. 15-19

12. Інформаційні ресурси

1. Кабінет Міністрів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
2. Законодавство України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua/>
3. Державний комітет статистики України / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>